

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за грудень 2024 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	4
РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ	7
РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	14
I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	14
1. Призначення покарання	14
2. Обмежувальні заходи	16
II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	17
3. Злочини проти основ національної безпеки України	17
4. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	19
5. Кримінальні правопорушення проти власності	23
6. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	24
7. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення	26
8. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	27
РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	34
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	34
1. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження	34
2. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу	36
II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	37
3. Негласні слідчі (розшукові) дії	37
4. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування	40
III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ	41
5. Провадження в суді апеляційної інстанції	41

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду України
ВАКС	Вищий антикорупційний суд України
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗСУ	Збройні сили України
ЗУ	Закон України
ОП ККС ВС	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КСУ	Конституційний Суд України
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
СБУ	Служба безпеки України

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

1.1. Якщо особа звільняється від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК, процесуальні витрати потерпілого можуть бути стягнені з такої особи в порядку, передбаченому ч. 1 ст. 124 КПК.

Про можливість стягнення процесуальних витрат має бути повідомлено обвинуваченому при роз'ясненні йому права на звільнення від кримінальної відповідальності і права заперечувати проти закриття кримінального провадження відповідно до частин 2 та 3 ст. 285 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 1 ст. 286 КК. За цивільним позовом потерпілого з неї стягнуто 51 000 грн матеріальної та моральної шкоди, а також 32 893,98 грн процесуальних витрат.

Апеляційний суд скасував цей вирок, звільнив особу від кримінальної відповідальності на підставі п. 2 ч. 1 ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності, а кримінальне провадження закрит. Крім того, суд стягнув з неї на користь потерпілого процесуальні витрати в розмірі 42 783,70 грн, з яких 34 378,80 грн – витрати на правову допомогу та 8 404,90 грн – витрати, пов'язані із прибуттям до місця судового провадження.

У касаційній скарзі особа зазначає, що кримінальним процесуальним законом прямо не передбачено стягнення процесуальних витрат з особи, кримінальне провадження щодо якої закрито у зв'язку зі звільненням її від кримінальної відповідальності.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність формування єдиного правозастосовного підходу щодо можливості стягнення процесуальних витрат потерпілого з особи, яка звільняється від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС зазначає, що презумпція невинуватості стосується лише кримінальної відповідальності особи і не поширюється на її цивільну відповідальність, яка не завжди пов'язана з винуватістю у вчиненні злочину. Відповідальність за шкоду, спричинену джерелом підвищеної небезпеки, не обов'язково зумовлена винуватістю володільця такого джерела у вчиненні злочину, передбаченого ст. 286 КК, або іншими положеннями кримінального закону. Також звільнення від відповідальності у зв'язку із заподіянням шкоди в стані крайньої необхідності не звільняє від цивільної відповідальності за завдану шкоду.

Таким чином, цивільна відповідальність, у тому числі, обов'язок компенсації процесуальних витрат, не порушує презумпцію невинуватості особи у вчиненні злочину, оскільки не свідчить про визнання її винуватою у вчиненні злочину або поведження з нею як з особою, винуватою у вчиненні злочину.

Питання, чи відшкодовуються витрати лише обвинувальним вироком вже вирішено ВП ВС, і ОП ККС ВС не вбачає підстав відступати від висновку, що такі витрати відшкодовуються, у тому числі, у разі звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Рішення про стягнення витрат приймається одночасно з рішенням про звільнення її від кримінальної відповідальності. Таким чином, не можна сказати, що стягнення відбувається після того, як він втратив статус обвинуваченого. Крім того, зміна статусу обвинуваченої особи на інший її статус не завжди перешкоджає стягненню з неї процесуальних витрат, наприклад, коли при залишенні в силі обвинувального вироку апеляційним судом обвинувачений стає засудженим. Аналогічно, зміна обвинуваченим статусу в разі звільнення його від кримінальної відповідальності також не може бути перешкодою для стягнення витрат.

У розвиток свого висновку в постанові від 12.12.2022 ОП ККС ВС вважає, що крім витрат на залучення експерта стороною захисту, з особи, звільненої від кримінальної відповідальності, можуть бути стягнуті також і витрати, понесені потерпілим у зв'язку з кримінальним провадженням, яке закінчилося звільненням від відповідальності.

Оскільки обвинувачена особа, у якої є можливість звільнення від кримінальної відповідальності, має прийняти усвідомлене рішення, чи скористатися таким правом, йому в порядку частин 2 та 3 ст. 285 КПК має бути роз'яснена, крім іншого, можливість стягнення з нього процесуальних витрат.

Висновок:

Якщо особа звільняється від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК, процесуальні витрати потерпілого можуть бути стягнені з такої особи в порядку, передбаченому ч. 1 ст. 124 КПК.

Можливість стягнення процесуальних витрат має бути роз'яснена обвинуваченому при роз'ясненні йому права на звільнення від кримінальної відповідальності і права заперечувати проти закриття кримінального провадження відповідно до ч. 2 та 3 ст. 285 КПК.

Постанова ОП ККС ВС від 02.12.2024 у справі № 686/1699/20 (провадження № 51-2680кмо21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123659145>

1.2. Ухвала суду апеляційної інстанції, якою поновлено строк на апеляційне оскарження, не підлягає окремому оскарженню в касаційному порядку.

Якщо після відкриття касаційного провадження буде встановлено, що касаційний розгляд здійснюється за касаційною скаргою на судові рішення, яке не підлягає касаційному оскарженню, суд касаційної інстанції має постановити ухвалу про закриття касаційного провадження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд закрив кримінальне провадження за обвинуваченням двох осіб у вчиненні

кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, у зв'язку з відмовою прокурора від підтримання державного обвинувачення.

Апеляційний суд задовольнив клопотання сторони обвинувачення та поновив строк на апеляційне оскарження ухвали місцевого суду.

ККС ВС вказану ухвалу апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Ухвалою суду апеляційної інстанції задоволено клопотання сторони обвинувачення та поновлено строк на апеляційне оскарження ухвали місцевого суду.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що апеляційний суд безпідставно поновив прокурору строк на апеляційне оскарження, який ним було пропущено без поважних причин. На думку захисника, прокурор не навів підстав неможливості подачі ним апеляційної скарги у встановлений КПК строк.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність формування єдиного правозастосовного підходу до питання про те, чи підлягає касаційному оскарженню ухвала суду апеляційної інстанції, якою поновлено строк на апеляційне оскарження судового рішення суду першої інстанції.

Позиція ОП ККС ВС: закрито касаційне провадження.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС зазначає, що коло судових рішень апеляційного суду, які можуть бути переглянуті у касаційному порядку, чітко визначене законодавцем у ст. 424 КПК.

Щодо тих ухвал, які не можуть оскаржуватися у порядку касаційної процедури, законодавець передбачив норму про те, що заперечення проти інших ухвал можуть бути включені до касаційної скарги на судові рішення, ухвалені за наслідками апеляційного провадження (ч. 2 ст. 424 КПК).

Ухвала суду апеляційної інстанції, якою поновлено строк на апеляційне оскарження, не перешкоджає подальшому кримінальному провадженню, оскільки після поновлення строку на апеляційне оскарження апеляційний суд відкриває апеляційне провадження та здійснює апеляційний розгляд апеляційної скарги. Тобто триває стадія апеляційного перегляду, наслідком якої буде постановлення судового рішення, яке вже підлягатиме касаційному оскарженню у суді касаційної інстанції.

Висновки:

(1) ухвала суду апеляційної інстанції, якою поновлено строк на апеляційне оскарження, не підлягає окремому оскарженню в касаційному порядку;

(2) якщо після відкриття касаційного провадження буде встановлено, що касаційний розгляд здійснюється за касаційною скаргою на судові рішення, яке не підлягає касаційному оскарженню, суд касаційної інстанції має постановити ухвалу про закриття касаційного провадження.

Ухвала ОП ККС ВС від 02.12.2024 у справі № 638/8600/16-к (провадження № 51-3838кмо22)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123602961>

РОЗДІЛ ІІ. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1.1.3 метою формування єдиного правозастосовного підходу про те, чи є підставою до застосування приписів ст. 5 КК зміни, внесені постановою Кабінету Міністрів України до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Обставини справи: обвинувачений придбав насіння конопель, після чого навесні 2019 року на присадибній ділянці за місцем свого проживання незаконно посіяв і вирощував 11 рослин конопель, які було вилучено 27.05.2019 працівниками поліції під час обшуку. Надалі, 20.05.2019 обвинувачений незаконно придбав з метою збуту та зберігав за місцем свого проживання особливо небезпечний наркотичний засіб, обіг якого заборонено – канабіс. Цього ж дня обвинувачений незаконно збув залегенованій особі за 100 грн канабіс, масою у перерахунку на суху речовину 2, 201 г. Крім того, 27.05.2019 обвинувачений повторно збув залегенованій особі за 130 грн канабіс, масою у перерахунку на суху речовину 0, 717 г. У подальшому, у цей же день, працівниками поліції під час обшуку за місцем проживання обвинуваченого було виявлено та вилучено особливо небезпечний наркотичний засіб – канабіс, масою у перерахунку на суху речовину 2, 550 г.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суд першої інстанції визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 310 КК.

Апеляційний суд скасував цей вирок у частині засудження обвинуваченого за ч. 1 ст. 310 КК та звільнив його від кримінальної відповідальності на підставі абз. 3 ч. 1 ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності, а кримінальне провадження у цій частині закрити на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК. Перекваліфікував його дії за епізодом незаконного придбання та зберігання канабісу з метою збуту, а також його збут 20.05.2019 з ч. 2 ст. 307 КК на ч. 1 ст. 307 КК. Виключив з вироку місцевого суду у частині засудження обвинуваченого за ч. 2 ст. 307 КК посилання на кваліфікуючу ознаку – вчинення кримінального правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ст. 310 КК, та рішення про призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 310 та ч. 2 ст. 307 КК. Постановив вважати обвинуваченого засудженим за епізодом повторного, незаконного придбання та зберігання канабісу з метою збуту, а також його збут 27.05.2019 за ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційній скарзі сторона обвинувачення порушила питання про застосування принципу зворотної дії закону про кримінальну відповідальність, що скасовує кримінальну протиправність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, оскільки вважає, що зазначений принцип має бути застосовано у цьому кримінальному провадженні.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку колегії суддів Першої судової палати ККС, викладеного у постановах від 31.10.2024 (справа № 204/1877/22, провадження № 51-7197км23), від 05.11.2024 (справа № 726/464/19, провадження № 51-1323км24).

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (Cannabis) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування» від 21.12.2023 № 3528-IX, рекомендовано КМУ внести зміни до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою КМУ від 06.05.2000 № 770.

Постановою КМУ від 24.05.2024 № 653, яка набрала чинності 16.08.2024 «Про внесення змін до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» внесені зміни, відповідно до яких у таблиці I у списку № 1 виключено таку позицію: «Канабіс, смола канабісу, екстракти і настойки канабісу» та у таблиці II у списку № 1: назву викладено в такій редакції: «Список № 1 Наркотичні засоби та рослини, обіг яких обмежено»; та доповнено такою позицією: «Канабіс, смола канабісу, екстракти і настойки канабісу».

Водночас в Рішенні КСУ від 19.04.2000 № 6-рп/2000 зазначено, що кримінальний закон, який визначає діяння як злочин, може містити посилання на положення інших нормативно-правових актів. Якщо ці положення в наступному змінюються, загальний зміст кримінального закону, в даному випадку – диспозиція його норм, змін не зазнає. Протилежне означало б можливість зміни кримінального закону підзаконними актами, що суперечило б вимогам п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України.

ККС доходить переконання, що сприйняття змін до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, як змін до КК є прямим запереченням правових позицій КСУ, за якими подібні зміни не створюють підґрунтя до застосування ст. 5 КК та ст. 58 Конституції України.

Ухвала колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 10.12.2024 у справі № 552/4770/19 (провадження № 51-1524км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123851269>

1.2. З метою формування єдиного правозастосовного підходу щодо можливості оскарження в апеляційному порядку рішення про відмову в перегляді ухвали слідчого судді за нововиявленими обставинами, кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя ВАКС своєю ухвалою від 23.08.2023 надав дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування в кримінальному провадженні за підозрою особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 364 КК.

11.01.2024 слідчий суддя ВАКС відмовив у відкритті провадження за заявою захисника про перегляд зазначеної вище ухвали у зв'язку з нововиявленими обставинами, пославшись на позицію ОП ККС ВС про те, що ухвали слідчого судді не підлягають перегляду за нововиявленими обставинами.

Суддя АП ВАКС ухвалою відмовив у відкритті апеляційного провадження за скаргою захисника на підставі ч. 4 ст. 399 КПК, вказавши, що таке рішення слідчого судді не входить до переліку рішень, які допускають апеляційне оскарження відповідно до ст. 309 КПК.

У касаційній скарзі захисник в обґрунтування можливості перегляду ухвали слідчого судді посилається на рішення КСУ від 10.04.2024 щодо конституційності ч. 1 ст. 459 КПК.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність уточнити висновок, викладений в раніше ухваленій постанові ОП ККС ВС від 03.02.2020 у справі № 522/14170/18, та відступити від висновку у постанові колегії суддів Другої судової палати ККС від 09.10.2024 у справі № 344/8676/24.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що посилання колегії суддів Другої судової палати ККС у справі № 344/8676/24 на положення параграфу 2 глави 26 КПК в контексті оскарження ухвали про відмову у відкритті провадження за нововиявленими обставинами є нерелевантним.

ОП ККС ВС у постанові від 03.02.2020 у справі № 522/14170/18 зазначила:

«Положення ч. 2 ст. 464 КПК про те, що «суддя ... вирішує питання про відкриття кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами», слід розуміти як такі, що надають судді повноваження перевірити наявність підстав для відкриття провадження за нововиявленими обставинами та ухвалити рішення про відкриття такого провадження або відмову у його відкритті».

Відповідно до цього висновку рішенням за наслідками провадження за нововиявленими обставинами може бути також і ухвала про відмову у відкритті такого провадження, на яку, таким чином, поширюються правила оскарження, передбачені ч. 2 ст. 467 КПК. Таким чином, оскарження такого рішення слідчого судді регулюється ч. 2 ст. 467 КПК, яка передбачає: «Судове рішення за наслідками кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами може бути оскаржене в порядку, передбаченому цим Кодексом для оскарження судових рішень суду відповідної інстанції».

Тому колегія суддів ККС вважає за необхідне відступити від висновку колегії суддів Другої судової палати і сформулювати висновок, що на оскарження будь-яких рішень, ухвалених за заявою про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, поширюються правила ч. 2 ст. 467 КПК.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 29.10.2024 у справі № 991/7253/23 (провадження № 51-7441км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122883327>

1.3. З метою формування єдиного правозастосовного підходу щодо форми рішення апеляційного суду (ухвала чи вирок), яким змінено вирок суду першої інстанції лише в частині неправильного зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання, кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 4 ст. 185 КК. На підставі ст. 71 КК за сукупністю з попереднім вирокком від 10.10.2022 йому визначено остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років 6 місяців та зараховано у строк відбування покарання строк з 07.02.2023, коли він був затриманий для відбування покарання.

Апеляційний суд ухвалою виключив з вироку помилкове зарахування цього строку в строк відбування покарання, а в решті вирок залишив без зміни.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що суд апеляційної інстанції, змінивши вирок місцевого суду в частині зарахування зазначеного строку в строк відбування покарання, погіршив становище обвинуваченого, а тому мав ухвалити своє рішення у формі вироку.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку ОП ККС ВС, викладеного у постанові від 03.04.2023 у справі № 930/2622/20.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вважає, що, ухваливши оскаржене рішення, апеляційний суд дотримався форми судового рішення, однак такий висновок не узгоджується із висновком ОП ККС ВС, викладеним у постанові від 03.04.2023 у справі № 930/2622/20 про те, що: «Виключення зі строку призначеного особі покарання строку її попереднього ув'язнення, зарахованого судом першої інстанції на підставі ч. 5 ст. 72 КК, є тим «іншим випадком», передбаченим ч. 1 ст. 421 КПК, який беззаперечно погіршує правове становище обвинуваченого, оскільки впливає на визначення кінцевої тривалості покарання, яке особі потрібно реально відбувати. Відтак, враховуючи системний аналіз статей 408, 420 та 421 КПК, рішення апеляційного суду, яким виключається з резолютивної частини вироку місцевого суду рішення про застосування відносно особи положень ч. 5 ст. 72 КК, повинно ухвалюватися судом апеляційної інстанції у формі вироку».

Колегія суддів ККС вважає за необхідне відступити від вказаного висновку, адже за своєю правовою природою зарахування строку попереднього ув'язнення не є кримінальним покаранням, не означає збільшення обсягу обвинувачення та не свідчить про неправильне звільнення обвинуваченого від відбування покарання. Також на відміну від спеціальної конфіскації або інших заходів, зазначених у розділі XIV КК, зарахування строку тримання під вартою не належить до інших заходів кримінально-правового характеру. І хоча таке зарахування є «іншим кримінально-правовим наслідком діяння» в розумінні

ч. 2 ст. 4 КК, такий наслідок не підпадає під визначення тих наслідків, які вимагають винесення апеляційним судом вироку.

Постановивши за результатами апеляційного розгляду рішення у формі ухвали, апеляційний суд не допустив істотного порушення вимог КПК, оскільки змінюючи вирок суду першої інстанції лише у частині неправильного зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання, він не застосував більш суворого покарання, адже покарання, яке призначене вироком суду першої інстанції, не змінилося.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 12.11.2024 у справі № 359/2693/23 (провадження № 51-739км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123141178>

1.4. З метою формування єдиного правозастосовного підходу про те, що в межах строку досудового розслідування обвинувальний акт у кримінальному провадженні має бути направлений до суду поштою або переданий відповідальній особі в канцелярії суду, кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Обставини справи: як убачається з матеріалів провадження 12.07.2019 до ЄРДР було внесено відомості про кримінальне правопорушення.

06.06.2020 особу було повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частинами 2, 3 та 4 ст. 190 КК.

06.08.2020 засобами поштового зв'язку підозрюваній та її захиснику були надіслані повідомлення про завершення досудового розслідування в кримінальному провадженні.

Згідно з протоколом про надання доступу до матеріалів (додаткових матеріалів) досудового розслідування від 30.09.2020 підозрюваній та захиснику було надано доступ до матеріалів досудового розслідування 30.09.2020, з якими вони завершили ознайомлюватись 17.12.2020. Цього ж дня слідчим був складений та затверджений обвинувальний акт у кримінальному провадженні і вручений підозрюваній та її захиснику.

Оскільки обвинувальний акт надійшов до суду 18.12.2020, суди першої та апеляційної інстанції дійшли висновку, що він надійшов до суду поза межами строку, встановленого ст. 219 КПК.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою місцевого суду, з якою погодився апеляційний суд, в підготовчому судовому засіданні було задоволено клопотання захисника та закрито кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що сторона захисту закінчила ознайомлення з матеріалами досудового розслідування 17.12.2020 року, а тому, оскільки період з моменту повідомлення сторону захисту про завершення досудового розслідування та відкриття їй матеріалів провадження для ознайомлення не включається в строк досудового розслідування, слід вважати, що обвинувальний акт у кримінальному провадженні, який надійшов до суду

18.12.2020, був направлений прокурором у межах строку досудового розслідування.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку колегії суддів Другої судової палати ККС в постанові від 30.03.2023 у справі № 461/2092/19, оскільки він суперечить приписам статей 115 та 116 КПК.

Обґрунтування позиції ККС: під час касаційного розгляду прокурор долучив до касаційної скарги копію журналу вихідної кореспонденції прокуратури на підтвердження того, що обвинувальний акт у кримінальному провадженні був зданий прокурором у канцелярію прокуратури 17.12.2020 для його відправки до суду, тобто в межах строку досудового розслідування, а тому вважає, що цей строк стороною обвинувачення не пропущений. На підтвердження своєї позиції прокурор послався на постанову колегії суддів Другої судової палати ККС від 30.03.2023 у справі № 461/2092/19 (провадження №51-2915км22), в якій ККС вказав, що відповідно до супровідного листа обвинувальний акт був скерований до суду в межах строку досудового розслідування 14.03.2019, а тому його фактичне надходження до місцевого суду поза межами цього строку 25.03.2019 не має братися судом до уваги при застосуванні положень п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

Отже, за правилами положень частин 4 і 5 ст. 115 КПК двомісячний строк у кримінальному провадженні, який почався 06.06.2020, закінчився 06.08.2020. У цей же день слідчим було направлено стороні захисту письмові повідомлення про завершення досудового розслідування в кримінальному провадженні.

За правилами ст. 116 КПК процесуальні дії мають виконуватися у встановлені цим Кодексом строки. Строк не вважається пропущеним, якщо скаргу або інший документ до закінчення строку здано на пошту або передано особі, уповноваженій їх прийняти. З урахуванням цих положень закону ККС дійшов висновку, що у межах строку досудового розслідування обвинувальний акт у кримінальному провадженні має бути скерований до суду поштою або переданий відповідальній особі в канцелярії суду, яка уповноважена на прийняття документів.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 26.09.2024 у справі № 369/16172/20 (провадження № 51-7739км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122220929>

1.5. З метою формування єдиного правозастосовного підходу про те, чи є порушення правил підсудності безумовною підставою для скасування судового рішення відповідно до положень п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК, кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скаргі захисник зазначає, що було порушено правила територіальної підсудності вказаного провадження (ст. 32 КПК), оскільки злочин було вчинено у межах територіальної юрисдикції Сквирського районного суду

Київської області, а розгляд здійснено Білоцерківським міськрайонним судом Київської області, що з огляду на п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК є безумовною підставою для скасування судового рішення.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновків, викладених у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС від 03.03.2020 у справі № 569/6966/16 (провадження № 51-4668км19) та у постанові колегії суддів Третьої судової палати ККС від 17.07.2024 у справі № 199/7836/23 (провадження № 51-1003км24).

Обґрунтування позиції ККС: як слідує з оскаржуваної ухвали, суд апеляційної інстанції хоча і погодився з доводами захисника про те, що під час розгляду даного кримінального провадження було порушено правила територіальної підсудності, однак в обґрунтування вказав, що про порушення територіальної підсудності вказаного провадження стало відомо вже після початку судового розгляду, тому це не може бути підставою для передачі справи на розгляд до іншого суду відповідно до положень ст. 34 КПК. Таким чином розгляд даного кримінального провадження Білоцерківським міськрайонним судом Київської області не свідчить про порушення права обвинуваченого на розгляд справи законним складом суду, суд діяв відповідно до правил, установлених КПК, тобто продовжив розгляд справи, розпочатий у цьому суді.

Колегія суддів ККС вважає наведений висновок апеляційного суду необґрунтованим. Так, відповідно до положень ч. 1 ст. 315 КПК, суд проводить підготовку до судового розгляду у разі, якщо під час підготовчого судового засідання не будуть встановлені підстави для прийняття рішень, передбачених пунктами 1-4 частини третьої статті 314 цього Кодексу.

Згідно приписів п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК, у підготовчому судовому засіданні суд має право направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення невідсудності кримінального провадження.

Таким чином, суд першої інстанції під час проведення підготовчого судового засідання на підставі п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК зобов'язаний перевірити чи підсудне кримінальне провадження саме цьому суду і лише після цього призначати судовий розгляд.

З огляду на викладене, порушення правил підсудності, відповідно до положень п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та безумовною підставою для скасування судового рішення.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 20.11.2024 у справі № 357/10207/21 (провадження № 51-4924км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123281983>

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Призначення покарання

1.1. Загальні засади призначення покарання (ст. 65 КК)

1.1.1. Враховуючи, що завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці впливає на стабільність суспільства, діяльність державних органів і установ, підриває довіру до державних органів, викликає паніку та обмежує права громадян, призначення покарання у виді реального позбавлення волі в мінімальній межі санкції ч. 1 ст. 259 КК відповідає вимогам закону

Обставини справи: обвинувачений здійснив екстрений виклик на спеціальну телефонну лінію «102» та повідомив завідомо неправдиві відомості про підготовку вибуху у торгівельно-розважальному закладі, де в цей час відбувалось святкування весілля, на якому перебувало 140 осіб, що призвело до тимчасового припинення святкування, евакуації запрошених гостей та персоналу, створення дискомфорту відпочиваючим та членам сім'ї подружжя, що завдало їм моральної шкоди.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суд першої інстанції визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 259 КК, звільнивши його від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК.

Апеляційний суд скасував це рішення в частині призначеного покарання та ухвалив власний вирок, яким призначив обвинуваченому покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки.

У касаційній скарзі захисник зазначив, що обраний апеляційним судом вид і розмір призначеного покарання є занадто суворим, зважаючи, що злочин обвинувачений вчинив вперше, позитивно характеризується за місцем проживання, має сина, в якого 2 група інвалідності, проживає з дружиною, яка також має 2 групу інвалідності, тому, вважає, є підстави для застосування ст. 75 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що засобом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 259 КК, є неправдива (брехлива) інформація - відомості, які не відповідають дійсності про нібито існуючу підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загинеллю людей чи іншими тяжкими наслідками. Неправдиве повідомлення про ці відомості - це доведення вказаної інформації до відома будь-якої особи (юридичної чи фізичної), органів влади у будь-якій формі та будь-яким способом.

Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності порушує нормальний ритм життя, вносить елементи дезорганізації у функціонування підприємств, установ та організацій, здатне дестабілізувати або навіть паралізувати життєдіяльність

цілих населених пунктів, відволікає певні сили і засоби від виконання їх обов'язків, призводить до обмеження прав і свобод людей тощо.

Поширення таких неправдивих відомостей створює обстановку загального страху і невпевненості, викликає недовіру до органів влади, може породити паніку, а тим самим порушує безпеку суспільства.

Отже, призначаючи обвинуваченому покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки, тобто в мінімальній межі, передбаченій санкцією ч. 1 ст. 259 КК, апеляційний суд дотримався вимог закону.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.12.2024 у справі № 130/3611/23 (провадження № 51-4402км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841572>

1.2. Обставини, які пом'якшують покарання (ст. 66 КК)

1.2.1. Для визнання щирого каяття обставиною, яка пом'якшує покарання, не має значення, на якій стадії кримінального процесу воно відбулося, вирішальним є встановлення факторів, які б свідчили про щирість визнання вини

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суд першої інстанції визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 259 КК, звільнивши його від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК.

Апеляційний суд скасував це рішення в частині призначеного покарання та ухвалив власний вирок, яким призначив обвинуваченому покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки.

У касаційній скарзі захисник зазначив, що апеляційний суд дійшов помилкового переконання про відсутність пом'якшуючої покарання обставини – щирого каяття, оскільки засуджений просив вибачення в потерпілої через її представника та чоловіка. З матеріалів кримінального провадження слідує, що суд першої інстанції визнав обставиною, яка пом'якшує покарання – щире каяття, при цьому навів мотиви, які дали підстави для такого висновку.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що апеляційний суд виключив щире каяття засудженого, визнане судом першої інстанції, пославшись на те, що «позиція обвинуваченого щодо розкаяння... має бути послідовною протягом як досудового розслідування, так і судового розгляду». А оскільки, за висновком апеляції, на досудовому слідстві він розкаяння «не висловлював», то розкаяння під час судового розгляду не зараховується.

Однак, цей підхід не лише не ґрунтується на вимогах закону, але і прямо суперечить практиці ВС, який неодноразово зазначав, що «щире каяття особи можливе на будь-якій стадії кримінального процесу... Для визнання щирого каяття обставиною, яка пом'якшує покарання, не має значення, на якій стадії воно відбулося, головне встановити фактори, які б свідчили про справжність, щирість каяття».

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.12.2024 у справі № 130/3611/23 (провадження № 51-4402км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841572>

2. Обмежувальні заходи

2.1. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (ст. 91-1 КК)

2.1.1. Незастосування обмежувальних заходів, спрямованих на зміну поведінки кривдника, є порушенням прав потерпілої від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, та неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність

Обставини справи: засуджений, будучи неодноразово притягнутим до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, належних висновків для себе не зробив та продовжив вчиняти домашнє насильство стосовно своєї матері.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суд першої інстанції визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ст. 126-1 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік. Апеляційний суд змінив цей вирок у частині призначення покарання, призначивши засудженому покарання у виді громадських робіт на строк 240 годин.

У касаційній скарзі прокурор зазначив, що потерпіла просила у суді апеляційної інстанції про направлення її сина на лікування, оскільки його агресивні дії стосовно неї продовжувались. Проте апеляційний суд не застосував до обвинуваченого положення ст. 91-1 КК, які передбачають можливість застосування до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, не врахував інтересів потерпілої від злочину та тривалості вчинення домашнього насильства.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що колегія суддів апеляційного суду не врахувала приписів ст. 91-1 КК, згідно з якими – в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені ряд обов'язків, у тому числі направлення для проходження програми для кривдників.

Враховуючи встановлені конкретні обставини вчинення домашнього насильства у цій справі, суд апеляційної інстанції не застосував вимоги ст. 91-1 КК, а саме покладення судом на обвинуваченого – особи, яка вчинила домашнє насильство, обмежувальних заходів, зокрема у виді проходження програми для кривдників, не врахувавши тривалості вчинення домашнього насильства, інтересів потерпілої, з метою зміни поведінки обвинуваченого

шляхом застосування відповідних психологічних методів, тобто не застосував закон, який підлягав застосуванню.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 05.12.2024 у справі № 185/2010/24 (провадження № 51-3310км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123678707>

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

3. Злочини проти основ національної безпеки України

3.1. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК)

3.1.1. Поширення публічних закликів про зміну меж території або державного кордону України в соціальній мережі «Однокласники» кваліфікується за ч. 1 ст. 110 КК

Обставини справи: громадянин рф обвинувачувався у тому, що він за допомогою створеної сторінки в соціальній мережі «Однокласники» розміщував й поширював матеріали з виправдовуванням і визнанням правомірною збройної агресії рф проти України, пропагандою національної нетерпимості і дискримінації, закликами до зміни меж території або державного кордону України.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 110, ч. 1 ст. 300, ч. 2 ст. 436-2 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що обвинувачений особисто не був автором статей, опублікованих у мережі «Інтернет»; не робив жодних закликів до агресивної війни, до зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, завдання фізичного каліцтва і смерті українцям та розповсюдження цих матеріалів; користувачами його сторінки в «Однокласниках» була російська аудиторія, а не громадяни України.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій в частині засудження обвинуваченого за ч. 2 ст. 436-2 КК та закрито кримінальне провадження в цій частині. В решті рішення залишено без зміни.

Обґрунтування позиції ККС: ККС встановив, що обвинувачений у суді першої інстанції своєї винуватості не визнав, при цьому пояснив, що проживає на території України з 1989 року, є громадянином рф, підтримує дії президента рф, російських військових щодо проведення «сво»; інкриміновані йому дії він робив у інформаційному полі рф, а не України; здійснені ним публікації є проросійськими, а не антиукраїнськими. Фактично обвинувачений підтвердив всі обставини, викладені в обвинувальному акті, щодо часу, місця, способу вчинених дій, змісту публікацій та збережених матеріалів, вважаючи свої дії правильними та такими, що не тягнуть кримінальну відповідальність.

Кримінальна відповідальність за вчинене обвинуваченим настає не за його думки (власні переконання, позицію), як він про це наголошував,

а за поширення матеріалів, і не будь-яких, а саме тих, де містяться публічні заклики до зміни меж території та державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, та пропагується національна нетерпимість і дискримінація, що є не реалізацією права особи на свободу думки і слова, на вільне вираження поглядів і переконань, а кримінально каранним діянням, відповідальність за яке передбачено КК.

Відповідно до висновку експерта у наданих на дослідження матеріалах (публікаціях), з лінгвістичної точки зору, містяться, у тому числі, публічний заклик до зміни меж території та державного кордону України, ознаки розпалювання ворожнечі за національною ознакою і публічне схвалення геноциду українців. За визначенням експерта, «заклик» – це звертання до певної групи людей, у якому у стислій формі висловлено провідну ідею часу, політичну вимогу, завдання, гасло; «публічними» завжди є заклики, розміщені в мережі «Інтернет».

Факт публічного заклику підтверджений і способом виявлення кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 110 КК, оскільки публікації обвинуваченого виявлено шляхом перегляду інтернет-сторінки обвинуваченого в соціальній мережі, яка є доступною для невизначеного кола осіб.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 05.12.2024 у справі № 127/8593/22 (провадження № 51-3180км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123678704>

3.2. Колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК)

3.2.1. Офіційне оприлюднення нормативно-правового акта є юридичною підставою презумпції знання законодавства, тому заява особи, що перебуває на окупованій території, про її необізнаність щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність не звільняє її від відповідальності за цей злочин

Обставини справи: особа влітку 2022 року добровільно прийняла пропозицію та зайняла посаду так званого «начальника відділу соціального забезпечення військово-цивільної адміністрації Снігурівського району», пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих функцій у незаконному органі влади, створеному окупаційною адміністрацією держави – агресора на тимчасово окупованій території м. Снігурівка Миколаївської області. Надалі, виконуючи свої повноваження, діяла в підтримку окупаційного режиму та забезпечувала діяльність незаконно створеного органу.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за ч. 5 ст. 111-1 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що закон, яким було впроваджено кримінальну відповідальність за ч. 5 ст. 111-1 КК, набув чинності 15.03.2022, проте підзахисна, перебуваючи у м. Снігурівка, яка була окупована 19.03.2023, не могла знати про його дію.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС констатує, що відповідно до ст. 68 Конституції України кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

ЗУ №2108-IX від 03.02.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» було опубліковано у газеті «Голос України» № 56 від 15.03.2022. Тобто вказаний нормативно-правовий акт було опубліковано у встановленому законом порядку ще до окупації території України, де проживала обвинувачена.

Презумпція знання законодавства поширюється тільки на закони та інші нормативно-правові акти, які доведені до відома населення у встановленому законом порядку.

Таким чином, основна умова вступу нормативно-правового акту в силу, і відповідно обов'язку його знати є його офіційне оприлюднення, яке здійснюється шляхом опублікування в офіційних друкованих виданнях. Отже, опублікування нормативно-правового акту є юридичною підставою презумпції знання законодавства.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 03.12.2024 у справі № 383/426/23 (провадження № 51-1940км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123659134>

4. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

4.1. Умисне вбивство (ст. 115 КК)

4.1.1. Вчинення особою усіх дій, які вона вважала необхідними для організації умисного вбивства на замовлення, однак недоведення діяння до кінця з причин, що не залежали від її волі (повідомлення поліції особою, яка залучена як виконавець цього злочину, про наміри його вчинити та подальше проведення імітування вбивства), свідчить про замах на злочин, а не готування до нього

Обставини справи: обвинувачена мала умисел на вбивство свого колишнього чоловіка, для реалізації якого залучила особу як виконавця вбивства. Однак останній повідомив співробітників поліції щодо її намірів, про що обвинувачена не знала. Надалі обвинувачена під час зустрічей з особою надала йому інформацію про потерпілого, показала місце проживання потерпілого, передала завдаток за вчинення злочину. Пізніше було проведено імітування вбивства з виготовленням фотознімків зі слідами насильницької смерті потерпілого, які псевдовиконавець через інтернет-месенджер «Viber» надіслав на мобільний телефон обвинуваченої. Після цього остання передала особі грошові кошти за придбання патронів та зобов'язалась перерахувати решту обумовленої суми грошових коштів за виконане вбивство в майбутньому на картковий рахунок. Надалі обвинувачена була затримана працівниками поліції.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 27, п. 11 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджував, що у діях засудженої відсутній умисел на вбивство потерпілого, а також вважав, що її дії мають ознаки готування до злочину, а не замаху на злочин.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначає, що у цьому провадженні засудженій інкриміновано організацію замаху на умисне вбивство і такі дії у формулі кваліфікації відображаються, по-перше, із посиланням на ч. 3 ст. 27 КК, в якій йдеться про такий вид співучасника як організатор кримінального правопорушення, по-друге, з посиланням на стадію вчиненого посягання (закінчений замах – ч. 2 ст. 15 КК), оскільки виконавець не вчинив закінченого посягання; по-третє, із посиланням на конкретний інкримінований особі злочин, у даному випадку – п. 11 ч. 2 ст. 115 КК.

ККС наголошує, що у формулі кримінально-правової кваліфікації вказуються, окрім інкримінованої особі статті Особливої частини кримінального закону, статті Загальної частини кримінального закону лише у випадках зазначення стадії вчинення кримінального правопорушення (готування або замах) або ж для вказівки на роль особи, крім ролі виконавця (організатор, підбурювач або пособник). Вказівка на інші статті Загальної частини кримінального закону у формулі кримінально-правової кваліфікації є зайвою.

Зі змісту матеріалів у цьому провадженні вбачається, що засуджена чітко розуміла, які саме дії їй інкриміновано. Тому ККС вважає, що всі учасники кримінального провадження усвідомлювали те, що особі інкримінується саме організація замаху на умисне вбивство на замовлення.

ККС звертає увагу на те, що у ситуації, яка має місце у цьому провадженні, засуджена намагалася організувати закінчене вбивство і саме для цього залучила потенційного виконавця. До того ж її дії були успішними. Та подальше спілкування із виконавцем злочину, на думку засудженої, було успішним, а тому вона продовжувала комунікацію щодо реалізації плану на умисне вбивство. Вочевидь, засуджена не усвідомлювала того факту, що виконавець у цьому провадженні повідомив правоохоронні органи про злочин, вчинення якого планується. Тож такі дії суттєво відрізняються від випадків кримінально-правової оцінки невдалого підшукування особою потенційних співучасників.

Застосування кримінально-процесуального прийому розслідування злочинів у вигляді імітування вчинення злочину потрібно оцінювати з урахуванням сприйняття особи, щодо якої він застосований. Вочевидь, особа вважає, що має місце реальне вчинення суспільно небезпечного діяння, однак помиляється, оскільки вчинення злочину імітується правоохоронними органами з метою викриття організатора чи інших осіб.

У цьому провадженні виконавець умисного вбивства, який був підшуканий організатором цього злочину, а далі повідомив правоохоронні органи про злочин, вчинення якого планується, не вчинив закінченого вбивства, оскільки мало місце імітування вчинення цього злочину.

ККС наголошує, що як і в кожному іншому провадженні, виходить із інкримінованих особі дій стороною обвинувачення і оцінює вчинене саме у межах висунутого обвинувачення.

Суди попередніх інстанцій в ході судового розгляду встановили, що особа вчинила усі дії, які вважала необхідними для організації умисного вбивства на замовлення, а злочин не було закінчено лише з причин, які не залежали від її волі, а тому її дії правильно кваліфіковані як замах на злочин, а не готування до злочину, як про це стверджує захисник. Колегія суддів ККС погоджується із такою кваліфікацією вчиненого і додатково звертає увагу на те, що факт оплати за організований злочин в розстрочку жодним чином не впливає на визначення стадії вчиненого кримінального правопорушення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.12.2024 у справі № 163/2670/21 (провадження № 51-300км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841640>

4.1.2. Про наявність прямого умислу на позбавлення життя двох і більше осіб із хуліганських мотивів свідчить цілеспрямованість дій обвинуваченого, який, усвідомлюючи травмуючі властивості гранати РГД-5, привів її в бойову готовність та кинув у натовп людей, завдавши потерпілим тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості

Обставини справи: після конфлікту з невстановленою особою у нічному клубі обвинувачений, озброївшись ножом і гранатою РГД-5, повернувся до клубу в масці, з ножом у руках. На другому поверсі він зустрів охоронця, який заблокував прохід. Обвинувачений привів гранату в бойову готовність і кинув її у бік входу до клубу, де перебували люди. Вибух спричинив тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості восьми особам. Після вибуху обвинувачений, намагаючись втекти, завдав ножом охоронцю поріз правої кисті. Надалі обвинувачений після активного опору, під час якого він розмахував ножом, був затриманий поліцейськими.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 15, пунктами 1, 5, 7 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 125, ч. 2 ст. 342 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що суд, визнаючи обвинуваченого винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 15, пунктами 1, 5, 7 ч. 2 ст. 115 КК, неправильно встановив мотив та мету його скоєння. Стверджує, що суд не встановив наявності прямого умислу на позбавлення життя потерпілих та не встановив обставин, які перешкодили б виконати всі дії для доведення злочину до кінця в разі наявності умислу на позбавлення життя потерпілих.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, на підставі п. 2 ч. 1 ст. 49 КК звільнено обвинуваченого від кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 125 та ч. 2 ст. 342 КК, у зв'язку із закінченням строків давності, а кримінальне провадження в цій частині закрито на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК. У решті судові рішення залишено без зміни.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що спростовуючи доводи сторони захисту щодо відсутності у обвинуваченого прямого умислу на вбивство двох і більше осіб, суд першої інстанції, вказав, що обвинувачений вийшов з клубу, надалі переодягнувся у темний одяг, одягнув маску, тобто ретельно, усвідомлено та заплановано вжив заходи для унеможливлення його ідентифікації. Водночас засуджений узяв із собою два предмети – гранату та ніж, які мають значні вражаючі (травмуючі) властивості, здатні заподіяти смерть, а застосована ним граната призначена саме для знищення живої сили противника. Місцевий суд переконався в обізнаності обвинуваченого щодо характеру вибухового пристрою, який він мав при собі, та його властивостей. Надалі, засуджений спокійним кроком піднявся на другий поверх клубу, де біля роздягальні стояла група людей, яких неможливо було не помітити, а в залі продовжували відпочивати інші люди. З декількох спроб обвинувачений привів гранату в бойову готовність та намагався прицільно кинути її у відчинені двері до приміщення зали, навіть нахилившись через турнікет для полегшення досягнення своєї мети, але граната відрекошетилася від одвірку дверей і впала біля людей, що перебували поряд з роздягальнею. Зважаючи на вказане, обвинувачений усвідомлено, будучи обізнаним про травмуючі властивості гранати, застосував її, кинувши в натовп людей, і те, що граната не потрапила до танцювальної зали, це багатьох врятувало. Тобто засуджений діяв з бажанням саме заподіяти їм смерть з супутньою метою зашкодити діяльності закладу.

Колегія суддів апеляційного суду обґрунтовано зазначила, що характер, послідовність, динамічність дій обвинуваченого, його поведінка до, під час і після вчинення злочину способом, небезпечним для життя багатьох осіб із застосуванням наступальної осколкової гранати РГД-5, тяжкість отриманих потерпілими тілесних ушкоджень, механізм їх спричинення, установлені судом першої інстанції, свідчать про те, що засуджений мав прямий умисел на позбавлення життя потерпілих і вчинив для цього всі необхідні дії, які були для нього завідомо такими, що спричинять смерть потерпілих, однак злочинний результат не настав лише в силу обставин, які не залежали від його волі. Суд першої інстанції врахував конкретну ситуацію вчинення злочину: обстановку, місце, час, знаряддя й засоби його вчинення, зміст умислу винного, зокрема, те, що засуджений застосував вибуховий пристрій – гранату РГД-5, яка є наступальною осколковою гранатою та належить до категорії боєприпасів, є придатною до здійснення вибуху, має значну уражаючу й руйнівну силу.

ККС зауважує, що граната РГД-5 – це протипіхотна уламкова ручна граната дистанційної дії, наступального типу. Основне призначення гранати

РГД-5 – ураження особового складу супротивника уламками корпусу. Водночас ефект від дії РГД-5 зростає в закритих/обмежених приміщеннях: ураження супротивника в окопах, дзотах, під час боїв у житлових будинках, спорудах тощо. Відсутність навиків користування засудженим наступальною осколковою гранатою РГД-5 не може свідчити про необізнаність використання ним бойового припасу.

Враховуючи зазначене, суди дійшли правильного висновку, що характер дій обвинуваченого у сукупності свідчить про те, що він у цьому випадку діяв з хуліганських спонукань, способом, небезпечним для життя багатьох осіб, із прямим умислом на позбавлення життя двох та більше осіб та вчинив для цього всі необхідні дії, які були для нього завідомо такими, що спричинять смерть потерпілих, однак смертельний наслідок не настав лише через обставини, які не залежали від його волі, оскільки уламки гранати влучили в них таким чином, що за своєчасно наданої медичної допомоги призвели до заподіяння потерпілим тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, що жодним чином не залежало від волі засудженого.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 18.12.2024 у справі № 591/6525/18 (провадження № 51-11км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124005201>

5. Кримінальні правопорушення проти власності

5.1. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК)

5.1.1. Дії інспектора патрульної поліції, який, будучи службовою особою та зловживаючи своїм службовим становищем, шляхом використання врученого йому в законний спосіб офіційного документа заволодів майном департаменту патрульної поліції, а саме, використовуючи паливну смарткартку АЗС, заволодів спочатку 10 л бензину вартістю 258 грн і повторно – 250 л бензину на суму 6450 грн, отримали правильну кваліфікацію за частинами 2 і 3 ст. 191 КК

Обставини справи: інспектор патрульної поліції засуджений за те, що він, зловживаючи своїм службовим становищем, налив у канистру 10 л бензину, за який здійснив розрахунок паливною смарткарткою АЗС, що належала департаменту патрульної поліції і була призначена для заправки службового автомобіля, і в такий спосіб заволодів майном департаменту на суму 258 грн, у подальшому він повторно заволодів 250 л бензину на суму 6450 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 191, ч. 3 ст. 191 КК, а за ч. 1 ст. 357 КК виправдав у зв'язку з недоведеністю, що в його діянні є склад кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі захисник стверджував, що за обставин, викладених в обвинувальному акті, дії його підзахисного від самого початку охоплювалися єдиним умислом, спрямованим на заволодіння бензином, який було реалізовано

одним і тим самим способом, що з урахуванням правил ч. 2 ст. 32 КК виключало повторність вчинення кримінальних правопорушень і не давало підстав для кваліфікації дій обвинуваченого за ч. 3 ст. 191 КК.

Позиція ККС: ухвалу апеляційного суду залишено без зміни.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що зловживання службовим становищем як спосіб заволодіння майном означає, що особа порушує свої повноваження і використовує організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарчі функції для незаконного і безоплатного обертання чужого майна: незаконно дає вказівку матеріально відповідальній особі, підлеглий їй, про видачу майна; отримує майно за фіктивними документами тощо. Основною ознакою заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, на відміну від привласнення і розтрата, є наявність чи відсутність у винного певної правомочності щодо майна, яке є предметом злочину, а використання ним для заволодіння чужим майном офіційно наданих йому за посадою службових повноважень.

Оскільки інспектор патрульної поліції, будучи службовою особою та зловживаючи своїм службовим становищем, за допомогою врученого йому в законний спосіб офіційного документа заволодів майном департаменту патрульної поліції, а саме, використовуючи паливну смарткартку АЗС, заволодів спочатку 10 л бензину, вартістю 258 грн і повторно 250 л бензину на суму 6450 грн, його дії отримали правильну кваліфікацію за частинами 2 і 3 ст. 191 КК.

Як зазначив ККС, продовжуваним злочином слід розглядати неодноразове незаконне вилучення чужого майна чи заволодіння ним, що складається з тотожних діянь, які мають загальну мету та із самого початку охоплюються єдиним злочинним наміром на заволодіння конкретним майном.

Водночас матеріали кримінального провадження не містять даних про те, що єдиним злочинним наміром і метою інспектора, які сформувалися до початку злочинних дій, було заволодіння паливно-мастильними матеріалами на суму 6708 грн, а саме 260 л бензину, що належали департаменту патрульної поліції і були йому ввірені. Суди попередніх інстанцій установили, що кожен епізод мав самостійну мету і спосіб її реалізації. Тому висновки суду про вчинення інспектором поліції не продовжуваного, а сукупності злочинів є правильними.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 05.12.2024 у справі № 464/3224/21 (провадження № 51-992км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123678737>

6. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

6.1. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК)

6.1.1. Наявність посвідчення бійця групи супроводження вантажів гуманітарної допомоги Гуманітарного штабу Києва та характеристика Добровольчого Українського Корпусу «Правий сектор» не є достатнім підтвердженням членства й активної участі особи у складі добровольчого формування територіальної

громади та не надає права на носіння вогнепальної зброї і боєприпасів без відповідного на те дозволу

Обставини справи: обвинувачений без передбаченого законом дозволу за невстановлених обставин придбав перероблений пістолет моделі «STALKER MOD. 914-S» калібру 9 мм та 19 патронів до нього, які носив при собі до моменту вилучення працівниками поліції під час виходу обвинуваченим собаками.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що обвинувачений добровільно видав зброю працівникам поліції, а тому відповідно до вимог ч. 3 ст. 263 КК не підлягав кримінальній відповідальності за ч. 1 указаної статті. Вважає, що суди не врахували, що останній в березні 2022 року працював на забезпечення сил територіальної оборони, отримавши зброю від військових на блок-пості.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначає, що за матеріалами провадження обвинувачений був власником мисливської нарізної зброї, на яку мав дозвіл від 04.04.2020 № 43091, а отже був обізнаний про порядок і необхідність отримання дозволу на вогнепальну зброю. Однак дозволу на право зберігання, носіння вилучених 03.05.2023 вогнепальної зброї та боєприпасів відповідно до Положення про дозвільну систему, затвердженого постановою КМУ від 12.10.1992 № 576, та Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 № 622, обвинувачений не мав, чого він й не заперечував.

Крім того, вогнепальну зброю і боєприпаси відповідно до ЗУ «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», Положення про добровольчі формування територіальних громад, затвердженого постановою КМУ від 29.12.2021 № 1449, Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони, затвердженого постановою КМУ від 29.12.2021 № 1448, та в порядку, встановленому Міністерством внутрішніх справ України, обвинувачений також не отримував.

Як слушно зазначив місцевий суд, наявність у обвинуваченого посвідчення бійця групи супроводження вантажів гуманітарної допомоги Гуманітарного штабу Києва та характеристика ДУК «Правий сектор» не є достатнім підтвердженням членства і активної участі обвинуваченого у складі добровольчого формування

територіальної громади та не надавало йому права на носіння такої вогнепальної зброї і боєприпасів. Натомість, дата, час, місце та обставини, за яких було затримано та вилучено вогнепальну зброю з боєприпасами у обвинуваченого, не давали суду підстав вважати, що останній на момент затримання виконував завдання щодо відсічі збройної агресії РФ проти України, або ж діяв у стані крайньої необхідності.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 17.12.2024 у справі № 752/10819/23 (провадження № 51–3356км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949334>

7. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

7.1. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313 КК)

7.1.1. Використані для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів побутові предмети (кухонний посуд, млинок для кави, м'ясорубка тощо), які знаходяться у вільному продажі та можуть використовуватися в побуті, не можна вважати обладнанням для виготовлення психотропних речовин, а тому вони не є предметом злочину в розумінні ст. 313 КК

Обставини справи: обвинувачений з метою виготовлення психотропної речовини метамфетаміну, придбав і зберігав за місцем свого проживання прекурсор псевдоефедрин в особливо великому розмірі та спеціальне хімічне обладнання, які були виявлені в ході обшуку в його квартирі.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 2 ст. 313, ч. 3 ст. 311 КК. На підставі ст. 75 КК його звільнено від відбування покарання з іспитовим строком тривалістю 3 роки.

Апеляційної суд скасував зазначений вирок в частині призначеного покарання.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій в частині засудження особи за ч. 2 ст. 313 КК, а кримінальне провадження в цій частині закрито на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відсутністю в його діянні складу кримінального правопорушення.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до встановлених судами обставин справи засуджений вчинив злочин, з'єднавши між собою певним чином колбу Ерленмеєра, гумову пробку і скляну частину піпетки.

Предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 313 КК, не визнаються використані для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів побутові предмети (кухонний посуд, млинок для кави, м'ясорубка тощо), тому вилучені у засудженого предмети, які знаходяться

у вільному продажі та можуть використовуватися в побуті, не можна вважати обладнанням для виготовлення психотропних речовин в розумінні ст. 313 КК.

За таких обставин ККС вважає, що в діянні засудженого відсутній склад цього кримінального правопорушення, а тому судові рішення в цій частині підлягають скасуванню, а кримінальне провадження закриттю.

У той же час ККС не вважає, що це дає підстави для зміни покарання, призначеного засудженому за ч. 3 ст. 311 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.12.2024 у справі № 521/1564/19 (провадження № 51-1801км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841587>

8. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг

8.1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК)

8.1.1. «Зловживання владою» і «зловживання службовим становищем» є альтернативними діяннями, передбаченими ст. 364 КК, недоведеність одного статусу при доведеності іншого не виключає можливості зміни у формулюванні обвинувачення, визнаного судом доведеним, порівняно з формулюванням в обвинувальному акті

Обставини справи: народний депутат України, будучи забезпеченим житлом у м. Києві, усвідомлюючи відсутність права на отримання компенсації за орендоване житло, з метою одержання неправомірної вигоди для себе, звернувся до Першого заступника Керівника Апарату ВР із заявою про перерахування на його картковий рахунок коштів для компенсації вартості винайму житла, у зв'язку з чим до припинення повноважень народного депутата, отримав неправомірну вигоду з бюджетних коштів на суму 127 400 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ВАКС визнав винуватим і засудив народного депутата за ч. 1 ст. 364 КК. АП ВАКС скасувала цей вирок та відкрила кримінальне провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відсутністю в діях народного депутата складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор указує, що пред'явлене народному депутату обвинувачення не було конкретним і не містило чіткого викладу об'єктивної сторони кримінального правопорушення, адже орган досудового слідства обвинувачував його у зловживанні службовим становищем, а з урахуванням правових висновків ОП, викладених в постанові від 27.11.2023 у справі № 991/3966/20, та з огляду на сукупність наданих обвинуваченням доказів він як народний депутат у контексті ст. 364 КК повинен обвинувачуватися у зловживанні владою. Указані в обвинувальному акті обставини дають змогу правильно зрозуміти його сутність, послідовність дій обвинуваченого, наслідки вчиненого злочину та всі обов'язкові для доведення обставини злочину, зазначене формулювання обвинувачення жодним чином не вплинуло на лінію захисту, тому апеляційний суд згідно з приписами ч. 3 ст. 337 КПК, установивши обставини, що свідчать про вчинення того ж злочину за тих же фактичних

обставин, проте у виді іншої об'єктивної сторони, міг самостійно змінити обвинувачення депутату і це жодним чином не погіршувало б його становища.

Позиція ККС: скасовано ухвалу Ап ВАКС та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що оскільки зловживання владою та зловживання службовим становищем, визначені як об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК, є альтернативними діяннями, у такому разі пред'явлене особі за цими діяннями обвинувачення повинно бути конкретним і містити чіткий виклад об'єктивної сторони складу інкримінованого кримінального правопорушення. Кримінально-правова оцінка безпідставного отримання народним депутатом такого майнового блага як проживання у готельному номері становить собою зловживання владою. Водночас депутату не пред'являлося обвинувачення у зловживанні владою. Сторона захисту в судах першої та апеляційної інстанцій доводила відсутність у його діях лише складу зловживання службовим становищем, і ВАКС визнав його винуватим у зловживанні службовим становищем.

Хоча «зловживання владою» і «зловживання службовим становищем» є альтернативними діяннями, передбаченими статтею 364 КК, недоведеність одного статусу при доведеності іншого не виключає можливості зміни в формулюванні обвинувачення, визнаного судом доведеним, порівняно з формулюванням в обвинувальному акті.

Питання, чи порушує права обвинуваченої особи зміна формулювання обвинувачення у вироку, залежить від того, яким чином це зачіпає право обвинуваченого на ефективний захист.

Захисники в апеляційній скарзі стверджували, що обвинувачений не є суб'єктом інкримінованого йому кримінального правопорушення, оскільки подання народним депутатом заяви про виплату компенсації за житло не є реалізацією владних повноважень, а, крім того, обвинувачений був упевнений, що надана ним інформація про набуття майнових прав на квартиру та в подальшому оформлення права власності на це житло мала бути врахована й перевірена в ході прийняття рішення про виплату компенсації за оренду житла розпорядником кошів – Апаратом ВР, тому суд першої інстанції дійшов помилкового висновку про наявність причинного зв'язку між зверненням депутата із заявою про виплату йому компенсації за житло та негативними наслідками, що настали внаслідок здійснення такої виплати. Захисник вказував на відсутність у обвинуваченого статусу службової особи в розумінні примітки до ст. 364 КК, у зв'язку з чим він не був суб'єктом інкримінованого йому кримінального правопорушення, а крім того, обвинувачений мав право на отримання компенсації за винайм готельного номера за весь час повноважень народного депутата, оскільки його власна квартира тоді не була придатною для життя.

Водночас, апеляційний суд не зазначив, яким чином інша (альтернативна) правова кваліфікація дій обвинуваченого, що становлять об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК, а саме зловживання владою, могла б вплинути на правову позицію сторони захисту та її спроможність здійснювати ефективний захист прав і законних інтересів депутата.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 19.12.2024 у справі № 991/6481/22 (провадження № 51-3040км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949399>

8.2. Службове підроблення (ст. 366 КК)

8.2.1. Листок лікарських призначень медичної картки стаціонарного хворого не є офіційним документом, а медична сестра, яка внесла до нього відомості, не є службовою особою

Обставини справи: медична сестра терапевтичного відділення військового госпіталю, будучи службовою особою, внесла до офіційного документу – «Листка лікарських призначень медичної картки стаціонарного хворого» завідомо неправдиві відомості щодо особистого отримання пацієнтом медикаментів на загальну суму 125, 62 грн, чим вчинила службове підроблення.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали медичну сестру невинуватою та виправдали за відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що суб'єктом службового підроблення може бути лише службова особа (як службові особи юридичної особи публічного права, так і службові особи юридичної особи приватного права). Для визначення того, чи є особа спеціальним суб'єктом інкримінованого злочину, слід виходити із сукупності всіх обставин, які можуть свідчити про наявність чи відсутність ознак службової особи.

Відповідно до витягу з наказу командира військової частини виправдана перебувала на посаді медичної сестри терапевтичного відділення Військового госпіталю Військово-медичного клінічного центру Центрального регіону військової частини та згідно з функціонально-посадовою інструкцією медичної сестри вказаного відділення, затвердженої 22.12.2018 командиром військової частини, вона не була особою, яка виконувала організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції.

Крім того «Листок лікарських призначень медичної картки стаціонарного хворого» не є офіційним у розумінні положень примітки до ст. 358 КК, оскільки не відповідає критерію «складання, видання чи посвідчення відповідною особою, в межах її компетенції, за визначеною законом формою та з належними реквізитами» офіційного документа, так як листок лікарських призначень є формою первинної облікової документації, у якому медична сестра робить лише відмітку щодо виконання призначення лікаря.

Листок лікарських призначень є внутрішнім оперативним документом і після виписки хворого постійно зберігається у його медичній картці. Інформація, яка міститься у листку лікарських призначень не містить юридично значущого характеру, так як не підтверджує та не засвідчує конкретних подій, явищ та фактів, які б спричинили наслідки правового характеру у вигляді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та/або обов'язків, тому висновки суду першої інстанції в цій частині, з яким обґрунтовано погодився апеляційний суд, є правильними.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 05.12.2024 у справі № 683/1806/21 (провадження № 51-3387км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123659171>

8.2.2. Рапорт, складений службовою особою правоохоронного органу у зв'язку з виконанням нею своїх обов'язків, який має відповідні реквізити й містить інформацію, що потягла за собою правові наслідки – притягнення потерпілого до адміністративної відповідальності, є офіційним документом і предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК

Обставини справи: командири відділень оперативної роти полку міліції особливого призначення «Беркут», на прилеглий до монументу Незалежності площі у м. Києві території, перевищуючи владу та службові повноваження, застосували фізичне насильство і затримали потерпілого, помістивши його до спеціального автомобіля («автозаку»), чим вчинили дії, що принизили особисту гідність потерпілого та унеможливили його участь в мирному зібранні. Засуджені доставили потерпілого до управління МВС, де надали невстановленому співробітнику органів внутрішніх справ рапорти з недостовірною інформацією про вчинення потерпілим протиправних дій щодо працівників КП «Благоустрій» та невиконання ним законних вимог працівників міліції.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватими та засудив двох осіб за ч. 1 ст. 28, ч. 2 ст. 365 КК; ч. 1 ст. 28, ст. 340 КК; ч. 1 ст. 366 КК. На підставі ст. 49, ч. 4 ст. 74 КК їх звільнено від відбування покарання, призначеного за ст. 340 КК та ст. 366 КК, у зв'язку із закінченням строків давності.

Апеляційний суд змінив вирок в частині цивільного позову, зменшивши суму відшкодування потерпілому моральної шкоди із засуджених солідарно до 50 000 грн.

У касаційній скарзі захисник стверджує що рапорти, складені засудженими, не є офіційними документами, тому не можуть бути предметом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду в частині вирішення цивільного позову та залишено в силі вирок суду першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що згідно із приміткою до ст. 358 КК під офіційним документом слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує

певні події, явища або факти, що спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

У цій справі рапорти було складено службовими особами правоохоронного органу у зв'язку з виконанням службових обов'язків за встановленою формою, вони містять у собі необхідні реквізити та виклад фактів порушення потерпілим громадського порядку, які посвідчені засудженими.

Вказана в рапортах інформація потягла за собою правові наслідки – притягнення потерпілого до адміністративної відповідальності, оскільки на їх підставі було складено протоколи про адміністративні правопорушення потерпілого, які направлено для розгляду до місцевого суду. Враховуючи викладене, ККС вважає, що рапорти становили собою офіційний документ для мети ст. 366 КК, а тому відхиляє цей довід сторони захисту.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.12.2024 у справі № 761/18548/18 (провадження № 51-4443км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841564>

8.3. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК)

8.3.1. Кримінальна відповідальність за порушення заборони надання неправомірної вигоди службовій особі настає в тому разі, коли особа, яка надає неправомірну вигоду, усвідомлює, що її надання обумовлене можливостями посади службової особи, її значущістю, статусністю та вагомістю, і переконана у тому, що мету, яку вона переслідує, буде досягнуто завдяки можливостям посади, яку обіймає така особа

Обставини справи: співвласник компанії, якій належало арештоване судно та вантаж, з метою зняття арешту й уникнення можливої конфіскації цього майна висловив пропозицію надання неправомірної вигоди прокурору військової прокуратури. Надалі, під час зустрічі, яка відбулася під контролем правоохоронних органів, засуджений передав прокурору 75 тис. доларів США неправомірної вигоди за вчинення необхідних процесуальних дій, спрямованих на зняття арешту.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ВАКС визнав винуватою та засудив особу за ч. 3 ст. 369 КК. АП ВАКС цей вирок залишила без зміни.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує, що у прокурора не було реальної можливості самостійно зняти арешт, тому навіть, якщо говорити про

винуватість засудженого, його дії мають кваліфікуватися як зловживання впливом відповідно до ст. 369-2 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС дійшов висновку, що кваліфікація дій засудженого за ч. 3 ст. 369 КК є правильною, з огляду на таке.

Апеляційний суд послався на практику ВС, відповідно до якої кримінальна відповідальність за порушення заборони надання неправомірної вигоди службовій особі настає в тому разі, коли особа, яка надає неправомірну вигоду, усвідомлює, що дає її саме такій особі, у зв'язку з можливостями її посади, значущістю, статусністю та вагомістю цієї посади, і переконана в тому, що мету, яку вона переслідує, буде досягнуто завдяки можливостям посади, яку обіймає така особа.

ККС зазначає, що відповідно до ст. 2 «Активний підкуп національних посадових осіб» Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, мають бути криміналізовані обіцянка, пропозиція або надання будь-якою особою неправомірної вигоди посадовцю за те, що він або вона діятиме або утримається від дій при виконанні її функцій. Відповідно до Пояснювальної доповіді до Конвенції, «розробники проекту Конвенції вважали, що вирішальним елементом злочину є не те, чи мала посадова особа будь-які повноваження діяти згідно з проханням хабародавця, а те, чи їй запропонували, дали або пообіцяли хабар, щоб отримати будь-що від неї. Хабародавець навіть може не знати, чи мав посадовець необхідні повноваження, оскільки цей елемент не має значення для цілей цього положення».

У той же час зловживання впливом (або «торгівля впливом» в термінах ст. 12 згаданої Конвенції про боротьбу з корупцією) передбачає, що за неправомірну вигоду особа пропонує чи обіцяє (погоджується) вплинути на прийняття рішення посадовою особою. Таким чином, вирішальною відмінністю зловживання впливом є розуміння хабародавцем, що особа, якій він пропонує хабар, неповноважна вчиняти або утриматися від вчинення дій, які є предметом корупційної угоди, але має (або стверджувано має) можливості вплинути на того, в кого є такі повноваження.

У цьому провадженні встановлено, що засуджений шукав контакт з прокурором як старшим групи прокурорів у кримінальному провадженні, в межах якого було накладено арешт на судно та вантаж, скасування якого прагнув засуджений. Відповідно до встановлених обставин справи, засуджений не мав чіткого уявлення про характер дій, які будуть вчинені за запропонований ним хабар, і це не мало для нього значення на шляху до досягнення мети.

За таких обставин ККС погоджується з висновком апеляційного суду про те, що для засудженого саме прокурор був тією особою, яка завдяки займаній посаді мала можливості та процесуальні повноваження вчинити дії, необхідні для досягнення бажаного результату.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.12.2024 у справі № 757/38626/17-к (провадження № 51-5342км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841690>

8.4. Зловживання впливом (ст. 369-2 КК)

8.4.1. Дії адміністратора автошколи, яка отримала від особи 6000 грн неправомірної вигоди за вплив на посадових осіб Територіального сервісного центру МВС з метою сприяння ними у вирішенні питання щодо успішного складання особою практичного іспиту на керування транспортними засобами, містять усі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК

Обставини справи: після двох невдалих спроб здачі практичного іспиту на керування транспортними засобами особа звернулася до адміністратора автошколи, яка повідомила їй, що за успішне складання практичного іспиту на керування транспортними засобами потрібно надати 6000 грн. В приміщенні автошколи особа передала означену суму коштів обвинуваченій, які остання отримала за вплив на посадових осіб Територіального сервісного центру МВС з метою сприяння ними у вирішенні питання щодо успішного складання особою вищевказаного іспиту. Після цього особа успішно використала третю спробу практичного іспиту, який приймали посадові особи сервісного центру.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 2 ст. 369-2 КК. Апеляційний суд змінив цей вирок, виключивши з нього посилання на витяг з ЄРДР, як на доказ винуватості особи.

У касаційній скарзі засуджена стверджує, що місцевий суд не встановив на кого конкретно вона здійснювала вплив та чи є ця особа уповноваженою на виконання функцій держави; матеріали кримінального провадження не містять прямих доказів її винуватості за ч. 2 ст. 369-2 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначає, що суди попередніх інстанцій врахували хронологію подій, які мали місце у цьому провадженні, зокрема той факт, що особа двічі не склала практичний іспит з водіння, після звернення до обвинуваченої і передачі їй коштів (за версією сторони захисту – коштів за навчання водінню) на уроки водіння не пішла, а натомість втретє успішно складала практичний іспит з водіння; також суди врахували непрямі докази у цьому провадженні та дійшли обґрунтованого висновку про одержання обвинуваченою неправомірної вигоди для себе за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави.

Згідно з чинним на момент вчинення кримінального правопорушення законодавством МВС відповідно до покладених на нього завдань: здійснює у випадках, передбачених законом, державну реєстрацію (перереєстрацію) та облік транспортних засобів, приймає іспити для отримання права керування транспортними засобами і видає відповідні документи; організовує діяльність територіальних органів з надання сервісних послуг МВС (пп. 21-1, 22 п. 4 Постанови КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 28.10. 2015 №878).

Відповідно до п. 1 Положення про територіальний сервісний центр МВС, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.12.2015 (чинним на момент вчинення кримінального правопорушення), територіальний сервісний центр МВС є структурним підрозділом територіального органу МВС – регіонального сервісного центру МВС.

Згідно з положеннями ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції» посадові та службові особи інших державних органів є особами, уповноваженими на виконання функцій держави.

Колегія суддів ККС погоджується, що сукупність встановленої судами попередніх інстанцій інформації, яка відображена у наведених доказах, дає підстави для висновку про те, що особа визнана винуватою за ч. 2 ст. 369-2 КК за обставин, викладених в обвинувальному акті, а її винуватість ґрунтується на низці належних та допустимих доказів, зміст яких детально відображено у судових рішеннях судів попередніх інстанцій.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.12.2024 у справі № 331/451/22 (провадження № 51-1952км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123602962>

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

1.1. Склад суду

1.1.1. Зважаючи на те, що обвинувальний акт надійшов до суду 10.03.2022, суд першої інстанції правильно застосував положення ч. 10 ст. 615 КПК, чинної на день призначення судового розгляду (03.05.2022), та розглянув кримінальне провадження щодо злочину, за яке передбачено довічне позбавлення волі, колегіально у складі трьох суддів

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що суд першої інстанції не роз'яснив обвинуваченому право на суд присяжних. Сторона захисту вважає, що оскільки суд першої інстанції в порушення ст. 314 КПК провів підготовче судове засідання майже через два місяці після надходження 10.03.2022 обвинувального акту, то положення ч. 10 ст. 615 КПК в редакції ЗУ від 14.04.2022 № 2201-IX не могли бути застосовані в цьому провадженні.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що на відміну від кримінального (матеріального) закону, новий кримінальний процесуальний закон не має зворотної дії навіть у тих випадках, коли його правила є більш сприятливі для учасників кримінального провадження.

Відповідно до ч. 10 ст. 615 КПК, чинної на день призначення 03.05.2022 судового розгляду, кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів.

Стороною захисту не заперечується, що під час підготовчого судового засідання суд першої інстанції роз'яснив всім учасникам, що ця норма закону, введена в дію з 01.05.2022, унеможлиблює розгляд кримінального провадження судом присяжних.

З огляду на наведене ККС вважає, що судом першої інстанції правильно застосовано чинну редакцію ст. 615 КПК та розглянуто вказане кримінальне провадження у складі трьох суддів.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 26.11.2024 у справі № 463/1771/22 (провадження № 51-7150км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123498980>

1.2. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система. Визначення складу суду (ст. 35 КПК)

1.2.1. У разі подання учасником справи заяви про видачу копії запису судового засідання йому може бути надано доступ до запису судового засідання в Електронному кабінеті користувача Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) або надано запис на оптичному диску у вигляді файлу. У випадку сплати судового збору безпосередньо в Електронному кабінеті учаснику справи автоматично надається доступ для скачування запису судового засідання в кабінеті користувача ЄСІТС

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що у матеріалах справи відсутній носій інформації, на якому зафіксовано розгляд справи у апеляційному суді.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у матеріалах кримінального провадження наявні журнали судових засідань у апеляційному суді, які містять посилання на файли технічної фіксації, що доступні для перегляду.

Порядок отримання доступу до технічного запису судового засідання визначений в розділі V Інструкції щодо роботи з технічними засобами фіксування судового засідання, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 06.06.2022 № 156.

Зокрема за змістом цієї Інструкції, у разі подання учасником справи заяви про видачу копії запису судового засідання, йому може бути надано доступ до запису судового засідання в Електронному кабінеті користувача Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), або надано запис на оптичному диску у вигляді файлу. Крім цього, у випадку сплати судового збору безпосередньо в Електронному кабінеті учаснику справи автоматично

надається доступ для скачування запису судового засідання в Електронному кабінеті.

В ході підготовки до касаційного розгляду шляхом отримання відповідного доступу було встановлено, що матеріали аудіофіксації судових засідань в апеляційному суді наявні в системі ЄСІТС, належно прослуховуються.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 18.12.2024 у справі № 180/385/22 (провадження № 51-4397км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992276>

2. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу

2.1. Цивільний позов у кримінальному провадженні (ст. 128 КПК)

2.1.1. Витрати дитячої лікарні на лікування потерпілого (новонародженого) від кримінального правопорушення відшкодовуються не цим медичним закладом, а його працівником (лікарем акушером-гінекологом), який вчинив це кримінальне правопорушення

Обставини справи: суди попередніх інстанцій встановили, що внаслідок неправильного надання медичної допомоги лікарем акушер-гінекологом породіллі, усупереч вимог клінічного протоколу з акушерської допомоги «Кесарів розтин», затвердженого наказом МОЗ від 27.12.2011 № 977 «Про внесення змін до наказу МОЗ від 15.12.2003 № 582 «Про затвердження клінічних протоколів з акушерської та гінекологічної допомоги», та проведення операції кесарева розтину після виникнення показань із запізненням, у новонародженого виникла асфіксія, яка призвела до його смерті.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили лікаря акушер-гінеколога районної лікарні за ч. 2 ст. 140 КК.

Прокурор в інтересах держави в особі обласної ради, яка є розпорядником грошових коштів дитячої лікарні, де працювала лікар акушер-гінеколог, звернувся до останньої з цивільним позовом про відшкодування шкоди, завданій кримінальним правопорушенням, пов'язаної із лікуванням новонародженого, оскільки це лікування є наслідком неналежного виконання своїх обов'язків саме лікарем. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні цивільного позову прокурора.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду в частині вирішення цивільного позову прокурора і призначено в цій частині новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у цивільному позові прокурор посилається на положення ст. 1206 ЦК, за якою особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, зобов'язана відшкодувати витрати закладові охорони здоров'я на лікування потерпілого від цього кримінального правопорушення. Тобто ставилося питання не про відшкодування із лікаря матеріальної шкоди, яку понесли потерпілі, внаслідок неналежного виконання нею своїх службових

обов'язків, що регулюється ст. 1172 ЦК, а щодо відшкодування шкоди, яка полягає у витратах на лікування (ст. 1206 цього Кодексу). Отже, відшкодування витрат закладові охорони здоров'я на лікування потерпілого від кримінального правопорушення, відбувається не з юридичної особи, з якою винна у злочині особа перебуває в трудових відносинах, а винятково із самої особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 18.12.2024 у справі № 712/5139/20 (провадження № 51-4203км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949288>

II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

3. Негласні слідчі (розшукові) дії

3.1. Контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК)

3.1.1. Про усвідомленість і добровільність дій засудженої та відсутність будь-якої провокації чи тиску на неї з боку працівників правоохоронних органів свідчить те, що вона повторно зустрічалася з потенційним виконавцем умисного вбивства, їхала з ним на автомобілі й показувала, де саме проживає особа, яку потрібно вбити.

Залучення до імітації вбивства потенційного потерпілого не може свідчити про провокацію вчинення злочину, оскільки ці дії були необхідними для проведення такої негласної слідчої дії і жодним чином не могли вплинути на формування чи утвердження умислу обвинуваченої, адже навіть не були їй відомі

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 27, п. 11 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що в обвинувальному акті не конкретизовано, які саме дії, крім відшукування виконавця вбивства, виконала обвинувачена, а також в ньому не зазначено жодної іншої дії, спрямованої на організацію умисного вбивства, не вказано про співучасника злочину. Вважає, що має місце провокація вчинення злочину співробітниками поліції, і що про провокацію свідчить залучення потерпілого до імітації вбивства.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказує, що з матеріалів цього провадження чітко вбачається, що саме засуджена підшукала іншу особу для вчинення умисного вбивства свого колишнього чоловіка. Під час судових розглядів засуджена цього не заперечувала. Навіть під час касаційного розгляду засуджена повідомила суду, що дійсно вона мала проблеми у спілкуванні з колишнім чоловіком, дійсно вона розпочала спілкування із потенційним виконавцем умисного вбивства. Також вона вказала суду, що боялася підшуканого виконавця, а тому не могла відмовитися від подальшої реалізації задуманого.

ККС враховує встановлені судами попередніх інстанцій фактичні обставини справи і вважає, що дійсно рішення організувати чи замовити умисне вбивство, продовжувати реалізацію задуманого може викликати у особи певні сумніви у доцільності реалізації задуманого. Однак у тому випадку, якщо особа відмовляється від реалізації злочинного плану, вона повинна прийняти остаточне свідоме рішення і її подальші дії мають підтверджувати факт відмови. Проте у цьому провадженні засуджена повторно зустрічалася із потенційним виконавцем умисного вбивства, їхала з ним на машині й показувала де саме проживає особа, яку потрібно вбити. Тому ККС погоджується із висновками судів попередніх інстанцій про усвідомленість і добровільність дій засудженої та відсутність будь-якої провокації чи тиску на неї з боку працівників правоохоронних органів.

На підтвердження відсутності провокації у цьому кримінальному провадженні суди попередніх інстанцій вказали, що обвинувачена висловлювала свідкам намір на позбавлення життя колишнього чоловіка ще до того, як останні звернулися із заявами про готування замовного вбивства до поліції, і звернулися з ними лише після того, як впевнилися у дійсності намірів засудженої щодо вбивства потерпілого. Також засуджена самостійно надала виконавцю вбивства інформацію про потерпілого (його фотографію, відомості про спосіб життя, місце проживання), передала виконавцю кошти у формі завдатку за виконання вбивства.

Телефонні дзвінки виконавця до засудженої не свідчать про провокацію злочину, оскільки з його показань вбачається, що про такий спосіб спілкування між ними існувала попередня домовленість.

Сама ж обвинувачена мала можливість не домовлятися про подальші зустрічі з залученим нею виконавцем умисного вбивства або ж могла звернутися до правоохоронних органів у разі будь-якого тиску з боку будь-яких осіб на неї з приводу організації чи виконання умисного вбивства.

Так само не може свідчити про провокацію вчинення злочину залучення до імітації вбивства потенційного потерпілого, оскільки ці дії були необхідними для проведення цієї негласної слідчої дії і жодним чином не могли вплинути на формування чи утвердження умислу обвинуваченої, так як навіть не були їй відомі.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.12.2024 у справі № 163/2670/21 (провадження № 51-300км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841640>

3.2. Використання конфіденційного співробітництва (ст. 275 КПК)

3.2.1. Залучення особи до конфіденційного співробітництва є не окремим різновидом НСРД, а складовим елементом їх проведення. З огляду на характер конфіденційного співробітництва орган досудового розслідування сам визначає форми й способи його організації з урахуванням потреб слідства, необхідності запобігти розголошенню факту і деталей такого співробітництва тощо

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 263; ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що зі змісту постанов прокурора про проведення оперативних закупок незрозуміло, яким чином було визначено уповноважену особу для проведення оперативної закупки, яким чином ці постанови були направлені до інших правоохоронних органів, чому проведення оперативної закупки фактично здійснювали працівники СБУ. Також адвокат вказує, що немає даних щодо добровільної згоди чи заяви свідка на участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, а також постанови прокурора чи слідчого про залучення останнього до конфіденційного співробітництва, а тому, з урахуванням ч. 1 ст. 275 КПК, відсутні правові підстави для використання інформації, отриманої під час проведення НСРД за його участю.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зауважив, що під конфіденційним співробітництвом необхідно розуміти негласні відносини, що встановлюються уповноваженими органами з повнолітньою дієздатною особою на засадах добровільності та конспіративності, використовуються для вирішення завдань кримінального провадження.

Залучення особи до конфіденційного співробітництва є не окремим різновидом НСРД, а складовим елементом їх проведення, що вбачається з положень ч. 2 ст. 246 КПК, де визначено види НСРД, серед яких залучення до конфіденційного співробітництва відсутнє.

Участь конфідента в контексті реалізації положень статей 223, 246, 271 КПК охоплюється змістом і є невід'ємною складовою процесуальної дії органу досудового розслідування, спрямованої на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Дії конфідента як невід'ємна складова НСРД у формі оперативної закупки фактично утворюють собою спосіб здійснення правоохоронним органом окремої процесуальної дії, метод втілення прихованих засобів виявлення і викриття кримінального правопорушення спеціальними підрозділами, отже, і виконавчий зміст здійснення правоохоронної діяльності у формі проведення НСРД.

З огляду на характер конфіденційного співробітництва, орган розслідування сам визначає форми й способи його організації з урахуванням потреб розслідування, необхідності запобігти розголошенню факту і деталей такого співробітництва тощо.

Відповідно до постанов про проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки прокурор доручив проведення оперативних закупок управлінню СБУ, указавши, що виконання цієї слідчої дії необхідно доручити особі, підібраній саме оперативним підрозділом. Тобто прокурор уповноважив оперативний підрозділ та його працівників визначити особу, яка здійснить

оперативну закупку. Таким чином, оперативні співробітники управління СБУ були уповноважені здійснювати контроль як за вчиненням негласних слідчих (розшукових) дій, так і за проведенням оперативних закупок, у тому числі були уповноважені самостійно визначити особу, яка б здійснила оперативну закупку.

Окремої постанови про залучення особи до конфіденційного співробітництва в матеріалах справи немає. Разом із тим, рішення про застосування заходів безпеки, які містять справжні анкетні дані особи, яка дала згоду на конфіденційне співробітництво і до якої були застосовані заходи безпеки, відповідно до вимог ч. 1 ст. 252 КПК та п. «а» ст. 15 ЗУ від 23.12.1993 № 3782-XII «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» є державною таємницею і до матеріалів кримінального провадження не приєднуються, а зберігаються окремо в органі, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження.

Тому залучення свідка до участі в контролі за вчиненням злочину було зумовлено об'єктивними обставинами та відповідає положенням ч. 6 ст. 246 КПК, а відсутність у матеріалах провадження окремої постанови про його залучення до конфіденційного співробітництва не є порушенням вимог КПК, не свідчить про недотримання прав учасників кримінального провадження, про наявність таких порушень КПК, які б могли призвести до ухвалення незаконного та необґрунтованого рішення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16.12.2024 у справі № 751/10942/15-к (провадження № 51-4956км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949275>

4. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування

4.1. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи (ст. 284 КПК)

4.1.1. Оскарження в апеляційному порядку ухвали суду про відмову в закритті кримінального провадження не передбачено ч. 11 ст. 284 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд ухвалою відмовив у задоволенні клопотання прокурора про закриття кримінального провадження на підставі п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з невстановленням особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та закінченням строків давності притягнення до кримінальності відповідальності. На вказану ухвалу особа подала апеляційну скаргу, яку суд апеляційної інстанції їй повернув.

У касаційній скарзі особа зазначає, що суд апеляційної інстанції повернув її апеляційну скаргу у порушення приписів п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК. Наголошує, що має право на оскарження ухвали суду, оскільки висновки цього суду безпосередньо стосуються її інтересів.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 11 ст. 284 КПК в апеляційному порядку може бути оскаржена лише ухвала про закриття

кримінального провадження, втім оскарження ухвали про відмову в закритті кримінального провадження, змістом вказаної норми не передбачене. Отже, апеляційна скарга особи у будь-якому випадку є безпредметною, оскільки оскаржуване нею рішення суду першої інстанції не може бути переглянуто в апеляційному порядку.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16.12.2024 у справі № 405/1050/24 (провадження № 51-3919км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123851297>

III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

5. Провадження в суді апеляційної інстанції

5.1. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження (ст. 399 КПК)

5.1.1. Чинне законодавство не містить вимоги про те, що в ордері на надання правничої (правової) допомоги повинно бути зазначено номер кримінального провадження, в якому адвокат має повноваження на надання правничої допомоги, і процесуальний статус особи, якій надається відповідна допомога

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 2 ст. 205¹ КК. На підставі ст. 75 КК звільнив особу від відбування основного покарання з випробуванням.

Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу захиснику як таку, що подана особою, яка не має права подавати апеляційну скаргу. Обґрунтовуючи своє рішення суд вказав, що скарга подана захисником, який належним чином не підтвердив своїх повноважень, оскільки ордер, долучений ним до апеляційної скарги, не містить посилання на те, у якому саме кримінальному провадженні адвокат має повноваження на надання правничої допомоги, і на процесуальний статус особи, якій надається відповідна допомога.

У касаційній скарзі захисник стверджує про безпідставне повернення його апеляційної скарги.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС звертає увагу, що Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 12.04.2019 № 41, не містять вимоги щодо необхідності зазначення в ордері на надання правничої (правової) допомоги номера кримінального провадження, в якому адвокат має повноваження на надання правничої допомоги, і процесуального статусу особи, якій надається відповідна допомога.

Як убачається з матеріалів провадження суд апеляційної інстанції констатував, зокрема, те, що апеляційну скаргу на вирок місцевого суду щодо засудженого подано адвокатом, повноваження якого підтверджено копією свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером

на надання правничої (правової) допомоги засудженому, отже, адвокатом підтверджено свої повноваження на участь у кримінальному провадженні відповідно до норм КПК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 19.11.2024 у справі № 757/37682/23-к (провадження №51-4070км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123434128>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за грудень 2024 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д-р юрид. наук Н. О. Антонюк. Київ, 2025. – 42 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 so.supreme.court.gov.ua